

רבות נחקר ונדרש לעניין מחברו שלספר המגיד אם מרן חיברו או מקובל אחר, שביקש להיתלות באילן גדול וייחס את ספרו למרן. שאלות אלו אין ראוי לאבד עליהן אפילו טיפת דיו אחת. למה הדבר דומה? לדוך עלה נידף במכתש.

מחקר גדול ומקיף על הספר על כל בחינותיו וצדדיו, ולפעמים גם על צדדי-צדדיו, כתב רפאל צבי יהודה ורבלובסקי Joseph Karo: Lawyer and Mystic (אוקספורד 1962). הוא העמיד את הנושא על יסודות המחקר וגילה בו פנים כהלכה. מאז נכתבו כמה מאמרים קטנים וגדולים¹, ואין אנו באים לחזור על הידוע, אלא לנסות לענות בשאלות שטרם נשאלו או שטרם ניתנו להן תשובות מניחות את הדעת. דומה שפתרון ודרך לפתרון כמה שאלות יכולים אנו ללמוד מכתוב-היד החשוב ביותר ששרד מן החיבור הזה, הוא כ"י 'ספר המגיד' שהעתיקו ר' יעקב צמח בצפת בשנת שפ"ה, ונמצא באוסף בניהו. תחילה נביא את לשונו בשלימות:

עדותו של רבי יעקב צמח

בראותי כמה מיני נוסחות יש על שם המגיד, ובא לידי הספר עצמו שכתב הסופר של הרב כמהר"ר יוסף קארו ז"ל, שהיה החכם הנעלה כה"ר דוד פיקאשו ע"ה. והנה כונתי בדברים אלו להוציא מלב הקורא בו, שאם יראה קצת ענינים מחולפים כפי מה שפי' הרב² זלה"ה בחכמת אמת שהיתה בפיהו, שאל יחשוב שכלם כן, שהרי יש בכאן דברים עמוקים ומסודרים. ואכתוב פה מה שכתוב בדרוש שער הנבואה³, כדי שלא יהיה תמה למבין מצד דברי המגיד. והו' לשונו:

דע כי האדם בהיות צדיק וחסיד ועוסק בתורה ומתפלל בכוונה, הנה בודאי שאין שום דבר שאין בו ממש ונברא ממנו מלאכין ורוחין קדישין קיימים ועומדים וכו'. ובזה תבין סוד המלאכים המגידים לאדם העתידות וסתרים ורוזים, כי הם הנעשים מהמצות של האדם ההוא. ויש אנשים שאינם מתגלים להם הכל כפי בחינות נשמותיהם או כפי מעשיה. ואין להאריך בזה.

ויש מגידים אמתיים לגמרי, והם הנעשים מן התורה ומן המצוה הנעשית בשלמות. ויש מגידים משקרים במקצת, כי אעפ"י שהוא קדוש נעשה מצד הקדושה, עכ"ז [עם כל זה] האדם גרם לו אם היה איוו בחינה רעה או דבר שקר, באותה תורה או מצוה שעשה אותו המלאך הנברא ממנה, כלול טוב ורע. והטוב שבו אומר דברי אמת, והרע שבו אומר דברי שקר.

1 מן המחקרים שנכתבו לאחר צאת הספר הזה לאור ראוי לציין מאמריהם של מ' פכטר, ספר 'מגיד מ'שרים' לר' יוסף קארו כספר מוסר, דעת 21 (תשמ"ח), עמ' 57-83; משה חלמיש, קבלה בפסיקה של ר' יוסף קארו, שם, עמ' 85-102; יהודה לייב קלירס, 'ספר המגיד' למרן הבית יוסף, צפונות שנה ב, גל' ב (תשנ"ב), עמ' עט-פו; הנ"ל, עניני הלכה שבספר מגיד מ'שרים למרן הבית יוסף, שם, גל' ד, עמ' כג-לא; שם, שנה ג, גל' א, עמ' כה-לג.

2 הוא האר"י.

3 שער רוח הקדש, דרוש א, בדילוגים ובשינויי-נוסח.

ויש מגידים געשיס מן העשיה לבד, וזה מפאת המצות ומעשיות בלתי כונה, ומיצירה מעסק התורה, ומבריא⁴ה מכוונת המחשבת התורה והמצוה וגו'. עד כאן

והנה כפי הנז' אין להקשות על המגיד למה אמר לפעמים הפוך הדין או תוהר או הרב שלה"ת. ודי זה למבין דבר אמ"ת.

פה צפת כ"ה תשרי שנת שפ"ה ברורה לפ"ק

נאם יעקב צמח

הקדמה ל' המעבד

(לראות) פתח חצית נוסחות יש על שם המונד וכאן לה הפסד שכל שכתב הפסד
 על הרוב כמקרה נוסף קארן זה שהיה החפץ הנשלה כחך נוד פיקאשן עב
 קנה העסקת הממוץ נפגרת הפלשיות דבר ינס בינמו . וקנה כונת לזכרם לו להוציא
 חשב הקוראם שאם יראה קצר עממם מחולקים כפי מה שפ' קרב זמנך להפסד אמר
 שהיה נפיוהא על השוכ שכל כן אהה יש לבין דברים עמוקים ומשוררם אמרם פה
 מה שכתב לעשר הנפואה כפי שלא היה תמה למען מצב דבר המונד וזו לשונו .
 קנה פ' הארץ להיות צדיק וחפיד ועשוק ונרץ ומתפלל לפועה קנה כולא שאין שום דבר שפועל
 מעמם ונפרא ממנו מלאפן וקתין קלשין קיימים ועומדים וג' וזוהו קתין פור המלאכה
 המצולם למלך חמדות ופתיים ודמים פ' קוששים ומחמקים על הארץ הווא ויש אנשים
 שאינם מתעלים להם הכל כפי תמורת נשמותיהם או כפי מעשיהם ואין להאריך בזה ויש מצבים
 חמדותיים למצב קוששים ומן הנרץ ומן המחמקים קוששים נשמות ויש מצבים מעשיים
 נשמותיים אעפ' שהווא קלש נשמה מאב קקלשה עכ"ל הארץ נכס לא אם היה אצל למינה ועד
 או דבר שקר פאוריה קנה או מחמק ששמה אורו המלאך הנפרא וממנה כלל עוב נרע והמוב
 שם אומר דבר אחר וזה של אומר דבר שקר ויש מצבים נשמותיים נשמותיים לעב חזה
 מעמק המחמק המעמיד בלתי כנה . נמיאלה מעמק הפועה . נמיאלה מחמק . נמיאלה
 קנה ויהמקה ונ' עב טאן . וקנה כפי נרץ מן לקקשות על המונד למען אמרם למעמם
 הפוך קתין או הווא או חמק ולמה נכזה למען דבר אחר . כה צבר פה ישה
 שבת שבת לזולת לפר' נאם . שבת צמח

הקדמת רבי יעקב צמח לספר המגיד (מוקטן) • כ"י באוסף בניהו

סופרו זה שלמרן ר' דוד פיקאשו לא ידוע ממקור אחר. כנראה בימי מרן היה צעיר לימים ונפטר לפני שנת שפ"ה. לעומת זאת מבני חבורתו שלר' יעקב צמח היה 'החכם הנעלה כמוהר"ר שלמה פיקאסו'.⁵ השם פיקאסו אינו שכית. יש להניח, איפוא, שבנו שלסופר היה: כנראה שאת ס' המגיד שלמרן קיבל מאביו בירושה ומידו הגיע לידי ר' יעקב צמח.

4 בשער רוח הקדש: 'נעשים ע"י המצות מעשיות הנעשות בלי כוונה. ויש מגידים מעולם היצירה, והם מעסק התורה. ויש מגידים מעולם הבריאה...'

5 מ' בניהו, ספר בית מועד, ספר זכרון להרב יצחק נסים זצ"ל, ד (תשמ"ה), עמ' קמג—קמד.

[73]